

POIKKEUSHAVAINTOLOMAKKEEN TÄYTTÖOHJE

Lomakkeella voi ilmoittaa ruokintapaikalla talven aikana havaitut sairaudet ja kuolleet sekä väritykseltään poikkeavat ruokavieraat ja risteymät. Ohjeet on kirjoitettu lintuja ajatellen, mutta niitä voi soveltaa myös nisäkshavaintojen ilmoittamiseen.

LAJI kerrotaan kuuden kirjaimen lyhenteellä (yksi kirjain ruutuun), joka tulee tieteellisen nimen lyhenteestä. Jos se ei ole tiedossa, laji kirjoitetaan lisätietoihin. Jos pedon saalistus havaittiin, mutta saalistajia ei saatu varmasti määritetyksi, merkitään saaliin lajikoodiksi LINTU.

SUKUPUOLI koodataan K = koiras tai N = naaras. Monissa lajeissa sukupuolta ei voi tunnustaa tai sen määrittämiseen tarvitaan hyvä lintukirja ja harjoittelua. Jätä sukupuoli ilmoittamatta, jos et ole siitä varma.

IKÄ merkitään kalenterivuoden mukaan havaintoajan alku-päivänä. Myös iän määrittäminen on usein vaikeaa ilman käsikirjaa ja harjoittelua, joten jätä ikä ilmoittamatta, jos et ole siitä varma. Koodit ovat:

FL = täysikasvuinen lintu, ikä muuten tuntematon

1 = samana kalenterivuonna syntynyt lintu

+1 = ennen kuluva kalenterivuotta syntynyt lintu, syntymävuosi muutoin tuntematon

2 = edellisenä kalenterivuonna syntynyt lintu

+2 = ennen edellistä kalenterivuotta syntynyt lintu, syntymävuosi muutoin tuntematon

3, +3, 4, +4 jne. vastaavalla tavalla.

Esimerkiksi edellisenä kesänä syntynyt talitiainen saa joulukuun 31. päivään asti koodin 1, mutta tammikuun 1. päivästä alkaen koodin 2. Jos nuoren linnun tuntomerkit eivät enää erotu, saa talitiainen tavallisesti koodin FL.

YKSILÖMÄÄRÄ on yleensä 1. Määrä voi myös olla 2 tai enemmän, jos rivin tiedot pätevät useaan yksilöön. Määräksi ei käy vaihteluväli (ei esim. 3–4 vaan merkitään joko 3 tai 4).

HAVAINTOAIKA kertoo alku- ja loppupäivät, joina lintu nähtiin (tässä ei käytetä puolen kuukauden jaksoja). Alku- ja loppupäivä on sama, jos lintu esim. löytyi kuolleena tietynä päivänä, eikä sitä havaittu jo sairaana aikaisemmin.

HAVAINTOKOODEJA voi olla rivillä yhdestä neljään kappaletta. Oheisen luettelon koodit 1–6 ja 9 koskevat eläviä ja koodit 10–17 kuolleita ruokavieraita. Koodin perässä voi olla tarkentava kirjain. Esimerkiksi koodi 1 kertoo, että lintu on sairas, mutta jos sairauden laatu voidaan arvioida tarkemmin, voidaan käyttää koodia 1A, 1B tai 1C.

HAVAINTOKOODIT:

1 = SAIRAS. Tarkennukset: 1A = salmonelloosin oireita (lintu on pörröinen ja hidasliikkeinen), 1B = törmäsi ikkunaan, 1C = silmäpuoli.

2 = NOKKA EPÄNORMAALI. Tarkennukset: 2A = ristinokka, 2B = ylänokka lyhyt, 2C = ylänokka pitkä, 2D = ylänokassa koukku, 2E = alanokka pitkä.

3 = JALKA EPÄNORMAALI. Tarkennukset: 3A = yksijalkainen, 3B = jalka poikki, 3C = jalka taipunut taaksepäin, 3D = jalka turvonnut (ehkä kasvain), 3E = varpaat kasvaneet yhteen, 3F = varpaat muuten vialliset.

4 = SIIPI EPÄNORMAALI. Tarkennukset: 4A = lentokyvyttö, 4B = siipisulkia puuttuu (siipi ”aukkoinen”), 4C = siipi roikkuu, 4D = siipi lyhyt.

5 = PYRSTÖ EPÄNORMAALI. Tarkennukset: 5A = pyrstösulat puuttuvat, 5B = pyrstö lyhyt, 5C = pyrstösulat vaurioituneet.

6 = HÖYHENPEITE EPÄNORMAALI. Tarkennukset: 6A = avipox-patti, 6B = useita avipox-patteja, 6C = paljas laikku päässä, 6D = paljas laikku kaulassa, 6E = paljas laikku kuppeilla tai kupeiden höyhenet kuluneet lyhyiksi tyngiksi.

7 = VÄRITYS EPÄNORMAALI. Tarkennukset: 7A = albiino (on täysin valkoinen ja silmän mustuainen näyttää punaiselta), 7B = leukistinen (höyhenasu on valkoinen tai siinä on valkoisia alueita, mutta silmä on tumma), 7C = flavistinen (lintu näyttää normaalia vaaleammalta, mutta siinä ei kuitenkaan ole täysin valkoisia alueita), 7D = melanistinen (lintu on selvästi normaalia tummempi tai jopa täysin musta).

8 = RISTEYMÄ. Lisätietoihin merkitään risteytyneet lajit. Varmenna havainto kertomalla kriittiset tuntomerkit (mieluiten tarkka valokuva linnusta) ja ottamalla yhteys paikalliseen lintutieteelliseen yhdistykseen.

9 = SAIRAUDESTA TOIPUMINEN. Lintu parani sairaudesta ruokinnan aikana.

10 = LÖYDETTY KUOLLEENA (ei tarkempaa tietoa). Tarkennukset: 10A = kuollut pönttöön, 10B = kuollut muualle ruokintapaikalla.

11 = TÖRMÄYS ILMEINEN KUOLINYY. Tarkennukset: 11A = törmäsi ikkunaan (löytyy usein ikkunan alta tai läheltä; useimmilta törmänneiltä puuttuu höyheniä kaulasta kurkun kohdalta ja sulatetun linnun silmä on punainen verenpurkauksen vuoksi), 11B = törmäsi ajoneuvoon, 11C = törmäsi muuhun esteeseen.

12 = SAIRAUDESSA ILMEINEN KUOLINYY. Tarkennukset: 12A = laiha, nääntynyt (kokeile kädellä, törröttääkö rintalasta vai onko se lihasten ympäröimä), 12B = ripuliulostetta peräaukon ympärillä; 12C = nokassa tai silmissä eritteitä, 12D = avipoxvirus, 12E = epänormaali ruumiinrakenne.

13 = SÄÄ ILMEINEN KUOLINYY. Tarkennukset: 13A = kova pakkas, 13B = myrsky.

14 = PETOLINTU TAPPOI. Tarkennuksena saalistaja: 14A = varpushaukka, 14B = kanahaukka, 14C = varpuspöllö (saalistus havaittiin), 14D = varpuspöllön varastossa ollut saalis.

15 = MUU LINTU KUIN PETOLINTU TAPPOI. Tarkennus kertoo tappajan: 15A = lajitoveri, 15B = harakka, 15C = närhi, 15D = varis, 15E = isolepinkäinen eli lapinharakka, 15F = muu laji (merkitse lisätietoihin).

16 = NISÄKÄS TAPPOI. Tarkennuksena saalistaja: 16A = kissa, 16B = lumikko tai kärppä, 16C = muu nisäkäs (merkitse lisätietoihin).

17 = JOKIN PETOELÄIN TAPPOI (lintu tai nisäkäs, ei tarkempaa tietoa).

Peräkkäisillä havaintokodeilla voi kasvattaa rivin tietosisältöä, kuten seuraavat esimerkit osoittavat:

Laji	Määrä	Päivät	Havaintokoodit
------	-------	--------	----------------

PARMAJ	1	5.12.–13.1.	2A, 12E = ristinokkainen talitiainen, joka nähtiin ensi kerran 5. joulukuuta ja löytyi kuolleena 13. tammikuuta; kuolinsyyksi otaksuttu epänormaali ruumiinrakenne.
--------	---	-------------	---

CARMEA	2	20.3.–20.3.	1B, 9 = kaksi urpiaista törmäsi ikkunaan 20. maaliskuuta, mutta ne toipuivat samana päivänä.
--------	---	-------------	--

PYRYPYR	1	7.1.–10.1.	1A, 14A = punatulkku, jossa salmonelloosin oireita 7. tammikuuta ja jonka varpushaukka saalisti kolme päivää myöhemmin.
---------	---	------------	---

LISÄTIEDOISSA kannattaa lyhyesti selventää havaintokodeilla kerrotut tiedot, sillä se helpottaa museossa tehtävää lomakkeiden tarkistusta. Huomauta, jos koodit sopivat huonosti jonkin kiintoisan ilmiön kuvaamiseen.